

AZ ATHÉNI DEMOKRÁCIA KIALAKULÁSA

POLISZ: görög városállam – ennek keretében jön létre a demokrácia

- azok voltak a közösség teljes jogú tagjai, tehát azok rendelkeztek polgárjoggal, akik földdel rendelkeztek
- Akik polgárjoggal rendelkeztek, azok részesülhettek a közös földekből
- területe: város és a közvetlen környéke
- önálló: saját államhatalom, katonaság, gazdaság

A görög gyarmatosítás (VIII-VII. sz)

- Okai: a gazd. fejl. köv: népességnövekedés, majd: túlnépesedés
- arisztokraták: földbirtokaikat növelték – köv.: adórszolgátság kial. –
- földjüket veszítették: béresek, majd: új poliszok alapítása gyarmatosítás: – Fekete-és Égei-tenger partvidéke, Szicília, Dél-Itália – városok: Tarentum, Szürakuszai, Masszilia
- gyarmatok: önálló poliszok – de: kapcsolat az anyavárossal!!
- kereskedelem: barbárokkal és az anyavárossal- Hellaszba: gabona, rabszolgák, nyersanyag, vissza: kézműipari termékek, feldolgozott élelmiszerek (olaj, bor)
- gyarmatosítás vége: VI. sz. – oka: népfélesleg megszűnt + lehetőségek beszűkültek (perzsák, karthagóiak, etruszkok, majd rómaiak)
- köv.: bor, olajbogyó, zöldségtermelésre való átállás
- ipar, kereskedelem fejlődik
- pénzgazdálkodás kial.: ezüst és rézpénzek
- iparosok, kereskedők gazdasági szerepe nő, arisztokrácia szerepe csökken

Az arisztokrácia és a démosz küzdelme

- A gyarmatosítás társadalmi-politikai következményei:
- Arisztokrácia gazdasági súlya csökken: mivel a gabonatermelés jelentősége csökken
- Démosz: nem egységes: egy része meggazdagodott (iparosok, kereskedők) ⇒ gazdasági súlya ennek a rétegnek nő
- Az árutermelésbe bekapcsolódni nem tudó földművesek helyzete nehéz ⇒ Köv.: ellentét az arisztokratákkal
- politikai: a politikai hatalomból is részesedni akart a meggazdagodott réteg
- gazdasági: az árutermelésbe bekapcsolódni nem tudó földműveseket az adórszolgátság továbbra is fenyegeti – el akarják töröltetni
- Katonai helyzet változása: a démosz katonai ereje is megnövekedett: a nehézfegyverzetű gyalogság (hopliták) lett fontos, szemben az arisztokratikus lovas harcmodorral

Az arisztokrácia és a démosz küzdelme: a hatalom megszerzésének állomásai: Athén

- királyság, majd:
- arisztokratikus köztársaság – 9 arkhón (politikai, gazdasági, vallási ügyek, hadügy, igazságszolgáltatás) – kezdetben örökletes a tisztség, majd: évente választják
- mellettük: Areioszpagosz

621. Drakón arkhón törvényei – a kodifikáció fontossága

- Szigorú törvények: még elsősorban az arisztokrácia érdekeit védik, de gátat szab az önkénynek

Kr.e. 594-ben Szolón arkhón törvényei (a 7 görög bölcs egyike)

1. Az adórszolgáltatás eltörlése (terhek egyike), terhek lerázása (szeiszakteia):
  - földek visszaadása, külföldre eladott adórszolgáltatók visszavásárlása állami költségen;
  - Katonai jelentősége: Athénban csak szabad és földdel rendelkező polgár katonáskodhatott
2. Timokratikus (vagyonelevű) alkotmány
  - az éves jövedelem alapján osztályokba sorolta a polgárokat:
    - pentakosziomedimnoszok (500 mérő) – lehettek arkhónok és kincstárnokok is;
    - hippeiszok (300–500 mérő) – lovagok;
    - zeugitászok (200–300 mérő, ökörfogatosok) – hopliták;
    - thészek (200 mérő alatt) birtok nélküli osztály, béresek, napszámosok; csak népgyűléseken, **esküdtbíró**ságokon lehetett szavuk; (1 mérő = 1 drachma = 4,6 gramm ezüst)
    - esküdtbíróságok megteremtése!
  - Ez a katonáskodás alapja is:
  - Ötszázmérő: nehézfegyverzetű lovasság
  - Hippeiszok: könnyűfegyverzetű lovasság
  - Zeugitászok: nehézfegyverzetű gyalogság
  - Thészek: könnyűfegyverzetű gyalogság
3. A közügyekkel törődés állami kötelesség
  - a polgároknak – polgárjog elvesztésének terhe mellett – kötelező volt állást foglalniuk a város közügyeiben;
4. Családjogi törvények az erkölcsök helyreállítására (házasságtörők megbüntetése, a férj kötelességeinek előírása, a hozomány megtiltása).

Türannisz: egyensúlyi helyzet: az arisztokrácia meggyengül, a demosz megerősödik
Peisiztratosz (560- 527)

- a demosz támogatásával katonai erővel bevezeti a zsarnokuralmat (türannisz) – a demoszt erősíti, az arisztokratákat háttérbe szorítja
- „Jóságos zsarnok” rendszere: földosztás, építkezések - közmunkák, kereskedelem fejlesztése,
- vidékre kiszálló bíróságok
- vallás: Dionüszosz kultusza (Apollón ellenében)
- de: a nép kizárása (demosz) a szélesebb politikai joggyakorlásból - köv.:
- A demosz további erősödésével szükségtelemmé válik a türannisz; belháborúk, Peisiztratosz fiát, Hippiászt elűzik Kr.e. 510.

508. Kleiszthenész reformjai

- vérségi és vagyoni előjogok megszüntetése
- az athéni polgárok joggyakorlása **területi** hovatartozás alapján:
- **10 körzet (phüle):** 50–50 sorsolt képviselőt küld az buléba
- Minden phülén belül **3 területi egység (trittüsz):** város, belső területek, tengerpart
- Egy-egy phüle 50 fős testülete alkotja a prütaneia-t, mely saját térsége ügyeit naponta tárgyalja egy-egy naponta változó –maguk közül választott – elnök (prütanisz) vezetésével, míg mandátumuk le nem jár (36 napig).

Ötszázak Tanácsa (bulé):

- a 10 phüle képviselőinek együttese – minden phüle sorshúzással 50-50 tagot küldött

Népgyűlés (ekklészia): a legfőbb államhatalom

- tagja minden teljes jogú (tulajdonnal, földdel rendelkező, 20 éven felüli, szabad) férfi
- törvényhozás, háború és béke, állami tisztségek betöltése
- Ülészés 8–10 naponként
- Minden állampolgár **egyenlő jogokat** élvez (törvény előtti egyenlőség = iszonomia).

cserépszavazás (osztrakizmosz):

- ha 6.000 felett van a cserepek száma, a legtöbb által megjelölt személyt 10 évre számúzik becsület – ill. vagyonvesztés nélkül.

Esküdtbírók: igazságszolgáltatás

- 6.000 sorshúzással kiválasztott fő: 10 bizottságban ülésezett, 500 választott bíróval – minden polgár a saját ügyében tarthatott védő- vagy vádbeszédet (Halálos ítéleteknél a méregpohár (bürökital) bevezetése; szabadok esetében megszüntették a kínvallatást.)

10 sztratégosz: hadügyek irányítása –a sztratégoszokat választották

- Újra lehetett őket választani (Periklész 15 éven keresztül töltötte be ezt a tisztséget!)

Areioszpagosz: arkhónok tanácsa: a tisztviselők ellenőrzésére szűkül a jogkörük

ÉRTÉKELÉSE:

- A polgárjoggal rendelkezők számára az athéni demokrácia közvetlen demokrácia
- Nem rendelkeztek polgárjoggal: a **metoikoszok**, a **nők és a rabszolgák**.
- Szűkkörű volt a demokrácia, mert a lakosság többsége (90 %!) nem vehetett részt benne
- A lakosság 10 %-a teljes jogú polgár csupán
- Az athéni demokrácia virágkora Periklész kora: V. század közepe
- A belpolitikai egyensúly megteremtése:
- Napidíjakkal teszik lehetővé a szegények számára a politikai életben való részvételt (ötszázak tanácsa, esküdtbírók, színházi előadásokon való megjelenésért)
- Gazdagok: leiturgia – pénzügyi kötelezettségPeriklész intézkedései viszonylagos vagyoni egyensúlyt teremtettek – ez, valamint a politikai jogok egyenlősége tette lehetővé az athéni demokrácia fennállását, az athéni polgárok tényleges egyenlőséget – mindössze egy-két nemzedék idejére.
- Athén a peloponnészoszi háborúban ugyanis elveszítette nagyhatalmi szerepét is, és a vagyoni különbségek is megnöttek.